

choroba pozwoliła zobaczyć, jak są oni niezbędni. Przestaliśmy szanować nauczycieli, dlatego choroba zamknęła nasze szkoły, aby rodzice mogli sami spróbować nauczać swoje dzieci. Skupialiśmy wiele uwagi na naszym wyglądzie i porównywaniu siebie, więc choroba zakryła nasze twarze, abyśmy zrozumieli, że nie w wyglądzie tkwi piękno. Pandemia zabrała nam bardzo dużo, ale jednocześnie dała możliwość uczenia się i zrozumienia tego, co w życiu jest najważniejsze¹. Te niezwykle trafne słowa domagają się kontynuacji w życiu poszczególnych jednostek i wspólnot ludzkich, w tym przede wszystkim we wspólnotach chrześcijańskich. Z pandemii można się wiele nauczyć tak indywidualnie, jak i w wymiarze życia społecznego. Ważne jest, by ta nauka nie pozostała tylko w teoretycznych dziełach, nawet tak mądrych jak recenzowana książka prof. P.M. Zulehnera, ale by nauka pandemii wydała piękne owoce w opartych na sprawiedliwości, wzajemnym szacunku i braterskiej miłości relacjach międzyludzkich.

Ks. prof. dr hab. Wiesław Przygoda
Katedra Teologii Pastoralnej KUL
e-mail: przygoda@kul.pl
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2430-719X>

MAREK FIAŁKOWSKI OFMConv, KS. ROBERT SADLAK, *Młodzi w Kościele. Inspiracje dla duszpasterstwa młodzieży w świetle posynodalnej adhortacji „Christus vivit”*, Opole: RW Wydziału Teologicznego UO 2021, ss. 131; ISBN: 978-83-65860-86-6.

DOI: <http://doi.org/10.18290/rt.22696.10>

Przedstawiając recenzję monografii pt. *Młodzi w Kościele. Inspiracje dla duszpasterstwa młodzieży w świetle posynodalnej adhortacji „Christus vivit”* należy najpierw stwierdzić, że wybrany temat jest nowatorski, interesujący i przyczynia się do rozwoju teologii zarówno jako dyscypliny naukowej jak również w jej oddziaływaniu na społeczeństwo. Podstawą i motywacją powstania tej monografii jest posynodalna adhortacja apostolska *Christus vivit* z 2019 roku. Autorzy analizują nauczanie oraz działania papieża Franciszka i w tym świetle starają się ukazać najważniejsze inspira-

¹ Tomasz J. Rusak, https://www.researchgate.net/publication/342247961_20200618_Ludz_kosc_dostala_taka_chorobe_jakiej_potrzebowala_Humanity_got_the_illness_it_needed (dostęp: 11.02.2022).

cje dla współczesnego duszpasterstwa młodzieży, zwłaszcza w Polsce. Słusznie podkreślają, że zmiany społeczne, aktualnie zachodzące w świecie, zakwestionowały dotychczasowy sposób prowadzenia duszpasterstwa młodzieży. Sytuacja ta, bez wątpienia, stanowi dla Kościoła wyzwanie i wezwanie do poszukiwania nowych dróg głoszenia Ewangelii (zob. EG 105).

Recenzowana monografia spełnia wymogi metodologiczne stawiane opracowaniom naukowym. Z łatwością można odczytać jej problem badawczy i problematykę. Warto byłoby jednak precyzyjnie je wyrazić, np. w formie pytania, co jest powszechnie przyjęte w teologii pastoralnej. Z przyjętej metodologii wynika struktura monografii, która składa się z czterech rozdziałów. Bez wątpienia struktura jest logiczna i konsekwentnie dąży do rozwiązania problemu monografii. Pierwszy z rozdziałów, zatytułowany „Podstawy i uwarunkowania duszpasterstwa młodzieży”, poświęcony jest teologiczno-biblijnym podstawom duszpasterstwa młodzieży oraz charakterystyce świata, w którym żyje współczesna młodzież. Zawiera także prezentację kondycji religijnej polskiej młodzieży.

W tej części monografii zostały przedstawione początkowe założenia i uwarunkowania stanowiące podstawę eklezjalnych inicjatyw skierowanych do młodzieży. Autorzy słusznie, ukazując biblijne podstawy duszpasterstwa młodzieży, odwołują się do postaci Józefa, Gedeona, Symeona, Dawida, Salomona, Jeremiasza, Naamana czy Rut. Przywołane zostały także postaci z Nowego Testamentu (Łk 15,11-32). W tej części autorzy słusznie podkreślają także, że duszpasterstwo powinno mieć charakter chrystocentryczny i pneumatologiczny. Bardzo dobrze, że autorzy ukazują prawdziwą istotę chrześcijaństwa, którą jest relacja z Osobą Jezusa Chrystusa. Opisując świat ludzi młodych słusznie zwracają uwagę na dominację kultury inspirowanej indywidualizmem, konsumpcjonizmem, materializmem, hedonizmem, a także na podważanie tradycyjnych kultur, poczucie wspólnoty czy duchowość. Na podkreślenie zasługuje przedstawienie aktualnej kondycji religijnej polskiej młodzieży. Autorzy odwołują się w tej części do wielu badań realizowanych przez ośrodki badawcze w Polsce, a także przez indywidualnych autorów. Bez wątpienia przedstawione dane składają się na całościowy i przekonujący obraz religijności polskiej młodzieży. Religijność z kolei stanowi główne uwarunkowanie duszpasterstwa. W tym obszarze warto byłoby jednak odwołać się do najnowszych badań religijności, zważywszy na fakt, iż dynamika przemian jest dzisiaj bardzo duża. Autorzy monografii przytaczają zazwyczaj wyniki badań z raportu CBOS zatytułowanego *Młodzież 2016*. Od tego czasu jednak parametry religijności uległy znaczącym zmianom. Tezę tę potwierdzają choćby najnowsze badania pt. *Religijność młodych na tle ogółu społeczeństwa* (Komunikat CBOS nr 144/2021). Recenzowana monografia ukazała się wcześniej, więc Autorzy nie mogli uwzględnić tego raportu, ale warto mieć świadomość, że wyniki tych badań znacznie różnią się na niekorzyść od wyników poprzednich analiz. Potwierdza to widoczną dynamikę procesu sekularyzacji. Można było jednak przytoczyć wyniki międzynarodowych badań przeprowadzonych przez PEW Research Center z 2018 roku, które dowodzą, że dynamika sekularyzacji polskiej młodzieży jest największa ze wszystkich krajów objętych badaniami. Powyższe uwagi nie zmieniają jednak bardzo pozytywnej oceny pierwszej części monografii.

Drugi rozdział opracowania poświęcony jest duszpasterzom młodzieży i zatytułowany został „Duszpasterz młodzieży i jego rola w życiu młodego człowieka”. Bardzo ciekawym i dobrym rozwiązaniem jest fakt, że autorzy monografii cały rozdział poświęcili tej kwestii. Nie ulega bowiem wątpliwości, że to właśnie osoba, osobowość i kompetencje duszpasterza mają fundamentalny wpływ na jakość duszpasterstwa adresowanego do młodzieży. Autorzy słusznie wskazują w tym kontekście na znaczenie świadectwa wiary w życiu duszpasterza, a także na jego znajomość współczesnych problemów egzystencjalnych ludzi młodych. Jednocześnie zwracają uwagę, że podstawowym warunkiem duszpasterstwa młodzieży jest poświęcenie jej czasu. Kwestie te są niezwykle istotne także w obliczu coraz silniejszego akcentowania znaczenia zagadnień metodycznych i dostępności do wyrafinowanych narzędzi. Bez wątplenia są to ważne kwestie, ale nie można zapominać, że najważniejszą „metodą” jest osoba i osobowość duszpasterza, co właśnie podkreślają autorzy recenzowanej monografii.

Kolejny rozdział nosi tytuł „Prezentacja wybranych duszpasterstw młodzieży w Polsce”. Rozdział ten stanowi swoistą egzemplifikację duszpasterstwa młodych przez zaprezentowanie różnych form duszpasterskich adresowanych do tej grupy wiekowej. Autorzy analizują w nim mniej znane formy duszpasterstwa, takie jak: Projekt Syme.ON; Inicjatywy Centrum DM; Inicjatywy Diecezjalnego Centrum Duszpasterstwa Młodzieży w Gliwicach czy NINIWA. Z jednej strony taka prezentacja jest ciekawa dla czytelników i może stanowić cenną inspirację dla duszpasterzy, z drugiej zaś strony może przyczynić się do rozwoju tych form. Powstaje pytanie czy nie warto byłoby uwzględnić także inne inicjatywy adresowane do młodzieży, takie jak np. Exodus młodych, Bieszczady dla Jezusa czy szkoły Nowej Ewangelizacji. Oczywiście jest jednak, że ramy monografii obliżowały do wyboru z szerokiego spektrum tylko niektórych propozycji.

Ostatni rozdział monografii nosi tytuł „Wybrane kierunki odnowy duszpasterstwa młodzieży” i przedstawia perspektywy rozwoju tej formy działalności Kościoła. Niewątpliwie jest to najbardziej kreatywna część opracowania, zawiera bowiem autorskie propozycje odnowy duszpasterstwa młodzieży. Wśród tych propozycji znalazły się następujące kwestie: słuchanie i towarzyszenie; język duszpasterstwa młodzieży; budowanie środowisk wiary. Propozycje te wychodzą naprzeciw największym wyzwaniom sformułowanym pod adresem duszpasterstwa młodzieży. Autorzy zwracają najpierw uwagę na konieczność poświęcenia czasu młodzieży i wsłuchania się w jej problemy. Następnie poruszają kwestię dotyczącą komunikacji z młodym pokoleniem. Podkreślają konieczność dostosowania języka do mentalności młodzieży i jednocześnie do treści przekazu. Zwieńczeniem przedstawionych propozycji jest postulat papieża Franciszka, żeby zapewnić młodym odpowiednie miejsca, które mogłyby sami tworzyć i nimi zarządzać. W szczególności autorzy monografii podkreślają, aby choć jedno środowisko życia młodych było chrześcijańskie i w tym kontekście proponują tworzenie wspólnot i ich promocję wśród młodzieży.

Od strony formalnej recenzowana publikacja spełnia wszystkie wymogi stawiane monografiom naukowym. Praca napisana została językiem naukowym i zarazem komunikatywnym dla szerszego grona odbiorców. Autorzy wykorzystali adekwatne źródła i literaturę. Zapisy bibliograficzne są poprawne i konsekwentnie stosowane.

Reasumując, monografia pt. *Młodzi w Kościele. Inspiracje dla duszpasterstwa młodzieży w świetle posynodalnej adhortacji „Christus vivit”* jest dziełem nowatorskim, rzetelnym i praktycznym. Wymiary merytoryczny i formalny zasługują na bardzo wysoką ocenę, co sprawia, że recenzowana monografia znacznie rozwija dyscyplinę nauk teologicznych, w tym szczególnie teologię pastoralną. Należy mieć nadzieję, że pozycja ta stanie się źródłem inspiracji dla odpowiedzialnych za formację chrześcijańską młodzieży na różnych szczeblach posługi eklezjalnej.

Ks. prof. dr hab. Paweł Mąkosa
Katedra Katechetyki Integralnej KUL
e-mail: makosa@kul.pl
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4664-7024>